

A TÉRKÉPEK TITKAI

Történelmi atlasz

középiskolásoknak

M◀**ZAIK**

Tartalomjegyzék

A Föld keletkezése (előzék)	
Az élet fejlődése és a hominidák evolúciója	2
A Föld vallásai	4
Szent helyek és nevezetes vallási központok	6
Térképtörténet	8
Az emberfélék kirajzása Afrikából és a Homo sapiens elterjedése	10
A Föld természeti viszonyai az őskorban	11
A növények és állatok elterjedése a Földön	11
Mezőgazdaság és életmód	11
Az első földművesközösségek Európában	12
A réz-, a bronz- és a vaskor Európában	12
Az ókori Kelet	13
Az ókori Egyiptom	13
Az ókori Mezopotámia	13
Az ókori Közel-Kelet	13
A Perzsa Birodalom	14
Palesztína	14
India a Maurja és a Gupta Birodalom idején	14
Földművelés Kínában	14
Kína a Longshan- és a Sang-korban	14
Kína népessége	14
Az Égei-tenger kereskedelme a bronzkorban	15
A minózi Kréta	15
Az ókori Kelet gazdasági kapcsolatai	15
A görög törzsek elterjedése	16
Föníciai és a görög terjeszkedés	16
A görög-perzsa háborúk	16
A peloponnészoszi háború	17
Nagy Sándor hódításai	17
A diadokhoszok államai	17
Itália népei	18
Róma terjeszkedése Itáliában	18
Róma terjeszkedése a köztársaság korának végéig	18
A Római Birodalom	19
A Római Birodalom gazdasági élete	20
A kereszténység létrejötte és elterjedése	21
Palesztína	21
Európa a népvándorlás korában	22
Az Arab és a Frank Birodalom	22
A Frank terjeszkedés első szakasza	22
Európa a 8–10. században	23
A Frank Birodalom felbomlása	23
Az egyházi állam kialakulása	23
A Kárpát-medence őskori lelőhelyei	24
A Kárpát-medence a Római Birodalom korában	24
A Kárpát-medence a magyar honfoglalás előtt	24

A magyarok vándorlása és a honfoglalás	25
Egyéb őshaza hipotézisek	25
A honfoglalás szakaszai	26
Magyarország a 11–12. században	27
Az egyházszervezet Szent-István idején	27
Európa a kereszties hadjáratok idején	28
Kereszties államok	28
A Mongol Birodalom a 13. században	28
A kereszténység Európában	29
A reconquista	29
Európa gazdasága a 11–14. században	30
Európa a 14–15. században	31
A romák vándorlása	31
A százéves háború a Plantagenet-ház idejében	32
A százéves háború a Lancaster-ház idejében	32
A nagy pestisjárvány	32
Zsidóüldözés	32
Oroszország létrejötte	32
Európa a 16. század első felében	33
A Német-római Birodalom	33
Franciaország újraegyesítése	33
A tatárjárás	34
A muhi csata	34
Magyarország a 13. században	34
Az Árpád-házi uralkodók külföldi házastársai	35
Magyarország gazdasága a 14. század első felében	35
I. Károly és a kiskirályok	36
Nagy Lajos és Zsigmond országai	36
A birtokrendszer átalakulása	36
Buda és Pest a 15. század végén	37
Szentkirály a 15–16. században	37
Sopron a 15. század végén	37
Gyöngyös a 16. század elején	37
Kassa belterülete a 15. század végén	37
Kolozsvár a 15. század végén	37
Magyarország a Hunyadiak korában	38
A nándorfehérvári diadal	38
Népek Magyarországon a 15. században	38
Parasztháború 1514-ben	38
A világvallások elterjedése a 15–16. században	39
Kultúrák és az európai ember által ismert világ	39
A nagy földrajzi felfedezések idősza	40
A különböző civilizációk által ismert világ	40
A világ (és Európa) gazdasága a 15–17. században	41
Amerika gyarmatosítása a 17. század közepéig	42
Az Inka Birodalom	42
Az Azték Birodalom	42

India gyarmatosítása a 16–17. században	42
Az Oszmán Birodalom kialakulása és terjeszkedése	43
A lepantai csata	43
Vallási mozgalmak, a reformáció	44
Az ellenreformáció, avagy a katolikus megújulás	44
Európa a 16. század második felében	45
A németalföldi események	45
A harmincéves háború	45
A Habsburg Birodalom a 17–18. században	46
Oroszország a 17–18. században	46
Az angol forradalom és polgárháború	47
Közép-Európa a 17–18. században	47
XIV. Lajos külpolitikája	47
A spanyol örökösödési háború	47
Magyarország három részre szakadása	48
A mohácsi csata	48
A 15 éves háború	49
Habsburg- és törökellenes hadjáratok	49
A török kiűzése Magyarországról	50
Buda visszafoglalása	50
Magyarország gazdasága a 16–17. században	50
Az Erdélyi Fejedelemség a 17. század elején	51
Erdély gazdasága a 17. században	51
A reformáció Magyarországon	52
A katolicizmus térnyerése a tridentini zsinat után	52
A Rákóczi-szabadságharc	53
A nagyszombati csata	53
Magyarország közigazgatása a 18. század végén	54
II. József közigazgatási reformja	54
Magyarország gazdasága a 18. században	54
Magyarország népsűrűsége a 18. században	55
Buda környéke a 15. illetve a 18. század végén	55
Magyarország nemzetiségei a 18. század végén	55
Amerika gyarmatosítása	56
A bevándorlók etnikai megoszlása	56
Észak-Amerika gyarmatosítása	56
Az észak-amerikai függetlenségi háború	56
A világ gazdasága a 17–18. században	57
Angol kereskedelmi társaságok	57
Szörmekereskedelem	57
Rabszolga-kereskedelem	57
Európa gazdasága és népessége a 18. században	58
A brit mezőgazdaság	58
Európa az ipari forradalom időszakában	59
Nagy-Britannia népsűrűsége	59
Európa a 18. század végén	60
A forradalmi Párizs	60

Az atlaszban használt általános térképjelek

ÁLTALÁNOS JELEK

	Folyó
	Csatorna
	Tó
	Mocsaras terület
	Hágó, szoros
	Hegycsúcs
	Vulkán

TELEPÜLÉSEK

	Település
	Főváros
	200 ezernél több lakos
	50–200 ezer lakos
	50 ezernél kevesebb lakos
	Vár

HATÁROK

	Ország-, birodalomhatár
	Megye-, tartományhatár

KÖZLEKEDÉS

	Közlekedési útvonal
	Vasútvonal
	Tengeri útvonal

EGYÉB JELEK

	Csata
	Békekötés, egyezmény
	Fegyverletétel
	Forradalom, felkelés
	Kollégium, iskola
	Egyetem
	Színház

NEVEK, DÁTUMOK

SVÁJC	Független állam
Moldva	Tartomány, gyarmat
Barcelona	Település
A r á b i a	Földrajzi terület
SZICILIA	Sziget, félsziget
k e l t á k	Népcsoport
Kr. e. 490	Esemény dátuma

Francaország háborúi	60
Az itáliai hadszíntér	60
Európa a napóleoni háborúk korában	61
A waterlooi csata	61
A Szent Szövetség Európája	61
Európa mezőgazdasága a 17–18. században	62
Parasztfelszabadítás	62
Reformkori magyar utazók	62
Magyarország közigazgatása a reformkorban	63
Pest-Buda fejlődése	63
Magyarország gazdasága a reformkorban	63
Pest-Buda, 1848. március 15.	64
A szabadságharc kezdeti hadműveletei	64
A szabadságharc főbb hadműveletei	65
A nagysallói csata	65
Buda ostroma	65
Az Orosz Birodalom terjeszkedése	66
A krími háború	66
Az Oszmán Birodalom hanyatlása	66
A német egység létrejötte	67
Gazdasági egyesítés	67
Az olasz egység létrejötte	67
A Ruhr-vidék iparosodása	67
A második ipari forradalom	68
Etnikumok a Balkán-félszigeten	69
A Balkán-félsziget I., II., III.	69
Az Amerikai Egyesült Államok terjeszkedése	70
Az indiánok elűldözése	70
Az államok megalakulása	70
Mezőgazdaság és rabszolgatartás a déli államokban ..	70
Az amerikai polgárháború	71
Az Amerikai Egyesült Államok a 19. század második felében	71
New York fejlődése	71
Bevándorlás az Amerikai Egyesült Államokba	72
Az USA terjeszkedése a Csendes-óceánon	72
Az USA terjeszkedése a Karib-térségben	72
Népegységváltozás Dél-Amerikában	73
Latin-Amerika a 19. században	73
Latin-Amerika gazdasága	73
Afrika a 19. század második felében	74
India a 19. században	74
Ázsia a 19. század végén	74
Kína a 19. században	75
Kína gazdasága	75
Japán terjeszkedése és gazdasági fejlődése	75
Az orosz-japán háború	75

A világ népessége és gazdasága a 19. század végén ..	76
Európa népsűrűsége a 19. század elején	76
Európa népsűrűsége a 19. század végén	76
A világ főbb vallásai a 19. század végén	76
A Föld a 20. század elején	77
A Déli-sarkvidék felfedezése	77
Az Északi-sarkvidék felfedezése	77
Európa az első világháború előtt	77
Magyarország felosztása	78
Magyarország közigazgatása a dualizmus időszakában ..	78
Budapest fejlődése	79
Az Osztrák–Magyar Monarchia az első világháború előtt	80
Demográfiai változások	81
Kivándorlás a tengerentúlra	81
A parlamenti mandátumok megoszlása 1900 végén	81
A parlamenti mandátumok megoszlása 1905 elején ...	81
Magyarország gazdasága a dualizmus időszakában	82
Városiasodás 1869-ben és 1910-ben	83
Egészségügy a 20. század elején	83
Az írni-olvasni tudók aránya	83
Európa és a Közel-Kelet az első világháború idején	84
A nyugati front	84
Európa és a Közel-Kelet az első világháború után	85
Szovjet-Oroszország	85
A Szovjetunió a két világháború között	86
Tagköztársaságok	86
A Szovjetunió gazdasága és etnikumai a két világháború között	86
Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása	87
Magyarország 1918–1920-ban	87
A trianoni béke területi és társadalmi következményei ..	88
A szomszédos államok területi igényei	88
A trianoni béke gazdasági következményei	88
A Horthy-korszak közigazgatása	89
A Horthy-korszak gazdasága	89
Európa az 1930-as években	90
Spanyolország a polgárháború időszakában	90
Politikai rendszerek Európában a két világháború között ..	90
Törökország az első világháború után	91
Közép-európai változások (1937–1941)	91
Ázsia (Kína, India, Japán) a 20. század első felében ...	92
A gyarmati rendszer a két világháború között	93
A gazdasági válság hatásai	93
A második világháború	94
Hadműveletek Európában és Észak-Afrikában I.	94
Lengyelország lerohanása	94

Az el-alameini csata	94
Hadműveletek Európában és Észak-Afrikában II.	95
A sztálingrádi szovjet támadás	95
A normandiai partraszállás	95
Hadműveletek a Csendes-óceánon I., II.	96
A Pearl Harbor-i csata	96
A Midway-i csata	96
Magyarország revíziós törekvései	97
A doni katasztrófa	97
A második világháború hadműveletei Magyarországon ..	97
A holokauszt	98
A második világháború embervesztesége	98
A második világháború következményei Európában ...	98
Megszállási övezetek	98
A kétpólusú világ	99
A kubai válság	99
Európa a hidegháború időszakában	99
A felosztott Berlin	99
Zsidó és palesztin népmozgások	100
Az arab–izraeli háborúk	100
A koreai háború	100
A második indokínai háború	100
Fegyveres konfliktusok a hidegháború idején	101
Fegyverkezés a 20. század végén	101
A gyarmatok függetlenné válása	102
A gazdasági fejlettség különbségei napjainkban	102
Az Egyesült Nemzetek Szövetsége	103
Felkelések és politikai rendszerváltás Közép-és Kelet-Európában	103
Az európai egységfolyamat	104
A Maastrichti szerződés kritériumai	104
A Lisszaboni szerződés	104
A Szovjetunió felbomlása	105
Jugoszlávia felbomlása	105
Jugoszlávia utódállamainak etnikai megoszlása	105
Politikai és katonai szövetségek	106
Gazdasági szövetségek	106
Magyarország 1945 után	107
Népmozgások	107
Az 1956-os forradalom Magyarországon	107
Az 1956-os forradalom Budapesten	107
A Kárpát-medence néprajzi tájegységei és kisebbségei ..	108
Országgyűlési és önkormányzati választások	108
Kultúrtörténet	110
Kronológia	128
Fogalom- és névmutató	157
Történeti segédanyagok (hátsó előzők)	

AZ ATLASZT ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

Farkas Judit
szakvezető tanár

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bozsik Katalin

LEKTORÁLTA:

Dr. Suba János
térképtárvezető

NYELVI LEKTOR:

Szóts Éva

TIPOGRÁFIA:

Reményfy Tamás

BORÍTÓTERV:

Szöke András

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

Ludman Imre
Nacsa Gyula
Nagy Zoltán
Szentirmai Péter

BORÍTÓGRAFIKA:

Rendernet Kft.

ILLUSZTRÁCIÓK:

Márffy János

A tabló összeállító: A Föld keletkezése (1. o.): Dr. Szatmáry Károly egyetemi docens, SZTE • A hominidák evolúciója (3. o.): Dr. Gyenis Gyula ny. egyetemi tanár, ELTE • A Föld vallásai (4–5. o.): Szent helyek és vallási központok (6–7. o.): Dr. Máté-Tóth András tanszékvezető egyetemi tanár, SZTE; Szilárdi Réka egyetemi tanársegéd, SZTE • Térképtörténet (8–9. o.): Dr. Suba János térképtárvezető, HM Hadtörténeti Intézet • Tudomány- és technikatörténet (124–127. o.): Magyar Tudománytörténeti Intézet • Történeti segédanyagok (h. előzők): Dr. Almási Tibor tanszékvezető egyetemi docens, SZTE

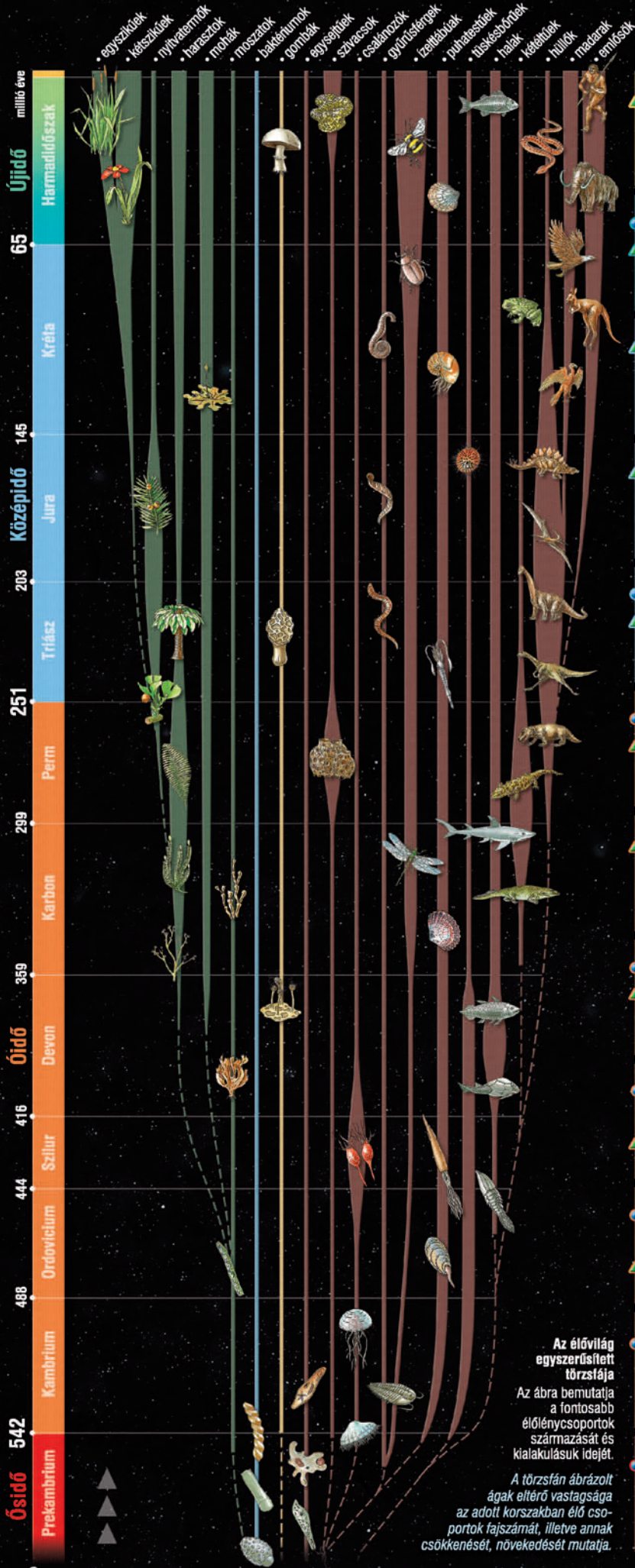
Szakértők: Dr. Bencsik Gábor történész, JPTE • Dr. Cserti Csapó Tibor egyetemi docens, JPTE romológia tanszék • Dr. Kocsis Károly intézetigazgató, MTA FKI • Dr. Pálóczi Horváth András tanszékvezető egyetemi docens, ELTE • Az Oktatási Hivatal által kirendelt szakértők: Dr. Horváth Zita, Hering Péter, Karácsony Orsolya

A színes tablóoldalakot Márffy János tervei alapján Szöke András készítette.

Minden jog fenntartva. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmiféle formában nem sokszorosítható.

MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2013 • Harmadik, változatlan kiadás • Engedélyszám: TKV/4428-11/2013.

ISBN 978-963-697-662-0

● óceánokban ▲ szárazföldön

Negyedidőszak

▲ A korszak legfontosabb változásai az emberi evolúcióban történnek. Az egymást követő jégkorszakok és felmelegedések hatására kialakul a növény- és állatvilág mai képe.

2,5 millió év

Harmadidőszak

● Kialakul a maihoz hasonló tengeri élővilág.
▲ A zárvatermők uralma jellemző, megjelennek a fűfélék. Elterjednek az emlősök, és elkülönülnek a méhlepényesek fő rendjei.

62,5 millió év

Kréta

▲ Kihálnak a dinoszauruszok. Kialakulnak az erszényes és a méhlepényes emlősök. A korszak első felét a nyívatarmók urallják, de megjelennek a zárvatermők is.

79 millió év

Jura

▲ Ez a dinoszauruszok kora. Megjelennek a madarak. A nyívatarmók hatalmas erősségét urallják a tájat. Legjellemzőbbek a cikászok, a fenyők, a páfrányfenyők és a mocsárciprusok.

58 millió év

Triász

● A korszakot a mészváz moszatok urallják.
▲ Jellemzőek a szágópálmák és a páfrányfenyők. A dinoszauruszok minden élőhelyet benépesítenek. Megjelennek az emlősök.

48 millió év

Perm

● A tengeri gerinctelen fajok 90%-a kihalt.
▲ 20-30 m-es ősfák fejlődnek ki. A korszakot a hüllők urallják. Megjelennek az első nyívatarmók és az első nyívatarmók és az első nyívatarmók is.

48 millió év

Karbon

▲ A korszakot hatalmas mocsárerdők jellemzik. Dús növényvilág, nagyméretű tzeitűbőrűk és kétlábú népesítik be a szárazföldet. Megjelennek a hüllők.

60 millió év

Devon

● Megjelennek a páncélos őshalak.
▲ A szárazföldet meghódítják a korpafüvek, a zsurlók és a páfrányok. Ugyanakkor az állatvilág is megjelenik a szárazföldön.

57 millió év

Szilur

● A korszak kezdetén a tengeri fajok 60%-a kihalt. Megjelennek az első korallzatónyok és a csontos halak.
▲ Megjelennek az első szárazföldi növények, a mohák és az ősharasztok.

28 millió év

Ordovicium

● Kialakul az állatok meszes, szilárd váza. Megjelennek az ősi előgerinchírosok.
▲ Kifejlődnek a szárazföldi életmódhoz rövid ideig alkalmazkodó barmoszatok.

44 millió év

Kambrium

● Megjelennek a moszatok, a szivacsok, a csalánozók, a férgek, a puhatestűek, a rákok és a tüskésbőrűek. A korszak legjellemzőbb állatai a háromkaréjú ósrákok.

54 millió év

Prekambrium

● 3,5 milliárd éve megjelennek az első baktériumszend élőlények, 1,7 milliárd éve pedig az első sejttaggal rendelkező egysejtűek. 500-600 millió éve kialakultak az első többsejtűek.

79 millió év

Az élővilág egyszerűsített törzsfája
Az ábra bemutatja a fontosabb élőlénycsoportok származását és kialakulásuk idejét.

A törzsfán ábrázolt ágak eltérő vastagsága az adott korszakban élő csoportok fajszámát, illetve annak csökkenését, növekedését mutatja.

Az élet fejlődése • A hominidák evolúciója

Holocén
2,5 millió éve
Pleistocén
5,3
Miocén
23
Oligocén
34
Eocén
52
Paleocén
65

Holocén • Homo sapiens

200 ezer éve jelent meg Afrikában az anatómiailag modern Homo sapiens. Magas agykaponya, domború homlok, a szemöldökcsész hiánya, egyenes arcív és az állcsőcs kialakulása jellemzi. Fejlett beszéddel, szökele eszükkel, fegyverrel rendelkezett. Jól kidolgozott szobroszkáákat és barlangfestményeket készített.

Pleistocén • Homo neanderthalensis

A késői „klasszikus” Neander-völgyiek a jégkorszak utolsó szakaszában túrtak fel Európában, Közép- és Keleten, a Kaukázusban és Szibériában. Agykaponyájuk hosszú, széles, alacsony, agytérifogatuk 1600 cm³ volt. Finoman kidolgozott kőeszközöket készítettek, nagy emlősökre vadásztak és már temetkeztek is. 27 ezer évvel ezelőtt kihaltak.

Pleistocén • Homo heidelbergensis

A Homo heidelbergensis maradványai mellett finoman megmunkált szarkocskákat, valamint nagy testű növényevők (szarvasok, bölények, lovak stb.) olyan csontjait találták, melyeken jól láthatók a vágásművelek. Az emberré válás útja belőlük kétféle ágazott: Európában a Homo neanderthalensis, Afrikában a Homo sapiens jelent meg.

Pleistocén • Homo erectus

1,8–1,6 millió éve jelentek meg a késői Archanthropusok közé tartozó Homo erectusok. Ők az első hominidák, akik elvándoroltak a Kaukázusba, Ázsiába, majd Európába. Az ázsiaiak csak 100 ezer évvel ezelőtt haltak ki, míg az afrikaiak és az európaiak már 600 ezer éve átalakultak Homo heidelbergensisé. A Homo erectus használta először a tüzet.

Pleistocén • korai Archanthropusok

2,4 millió évvel ezelőtt jelentek meg a Homo nemzetség korai Archanthropus („előember”) alakjai (Homo rudolfensis, Homo habilis), akiknek az agykaponyája már magasabb volt, mint az Australopithecusoké, de az arcvázuk még erősen előreugró. Ez a fő oka, hogy az emberré válás mellékágának tartják őket. A Homo habilis készítette az első kőeszközöket.

Pliocén és pleisztocén

A pliocénban és a pleisztocénban éltek a még ember-szabású majom alkutú és nagy morfológiai különbségeket mutató Australopithecusok (késői Praeanthropusok). A robusztusabb megjelenésű ágba tartozókat Paranthropusnak is nevezik. Az Australopithecus afarensis már két lábon tudott járni, agytérifogata a csimpánzéénak megfelelő, 380–430 cm³ volt.

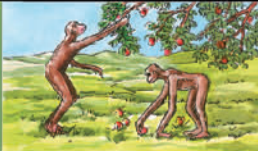
Miocén korszak vége

Az emberszabású majmok és az emberfélék evolúciója elvált. Megjelentek a korai Praeanthropusok: a 7 millió éves Sahelanthropus tchadensis, a 6 millió éves Orrorin tugenensis és a 4,4 millió éves Ardipithecus ramidus. Alkatuk emberszabású majom jellegű volt, de már tudták két lábon járni. A csimpánz terméti Ardipithecus agytérifogata 300–350 cm³ volt.

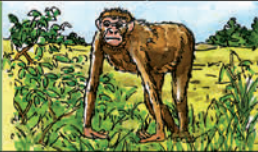
Miocén korszak középső része

Az ősemberszabású majmok közül Európában a Dryopithecus-félék jelentek meg. Testtömegük 25–28 kg, magasságuk 120 cm, agytérifogatuk 300–330 cm³ körül lehetett. A hímek testmérete, szemfoga nagyobb volt, mint a nőstényeké. Közéjük tartozott a Kárpát-medencében 10 millió évvel ezelőtt élt Rudapithecus hungaricus is.

Miocén kor eleje • Proconsulok

A Propithecus-félékből fejlődtek ki a mai emberszabású majmok korai afrikai ősei, például a már farkokkal nem rendelkező Proconsul-félék. Ezeknek a 23–17 millió éves maradványai Konyából származnak. Ismerünk kisebb (11 kg) és nagyobb (76 kg) testtömegűeket is közöttük. Agytérifogatuk 200 cm³ körül volt.

Oligocén • Parapithecusok, Propithecusok

A keskenyormú majmok ősei a Parapithecus-félék, melyek fákon éltek, levélevél, mintegy 2,5 kg testtömegű majmok voltak. Alrendjükön belül 34 millió éve megjelentek az emberszerűek (Hominoidák) öregcsaládjának legelső tagjai, a Propithecusok/Aegyptopithecusok. Ezek fákon éltek, négy lábon közlekedtek, 7 kg testtömegű és 30 cm³ agytérifogatú majmok voltak.

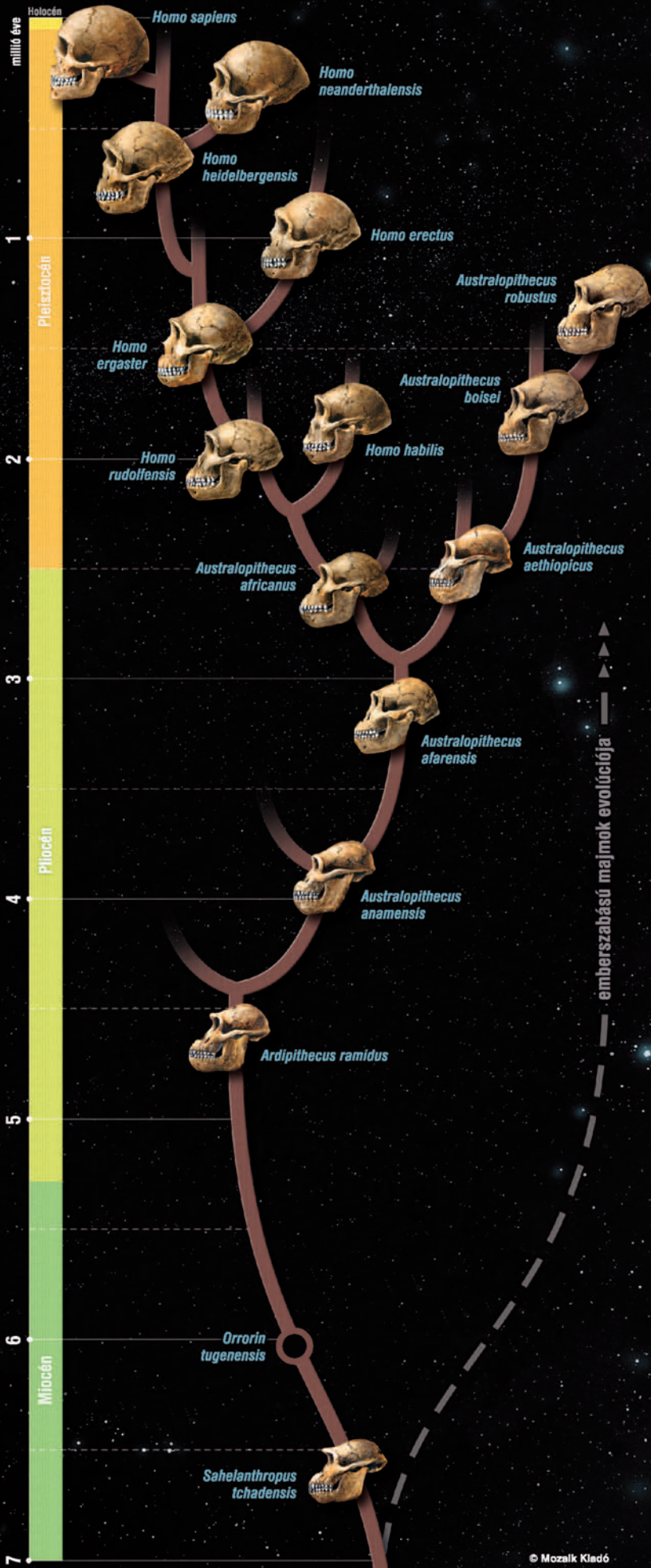
Eocén • a mai primáták ősei

Az eocén kor elején az archaikus primáták kihaltak, és megjelentek a mai primáták ősei (például az Adapis), amelyek kicsi, 1,5–2,0 kg testtömegű, fákon élő, főleg levelekkel táplálkozó, négy lábon közlekedő majmok voltak. Maradványaik Európából és Észak-Amerikából kerültek elő.

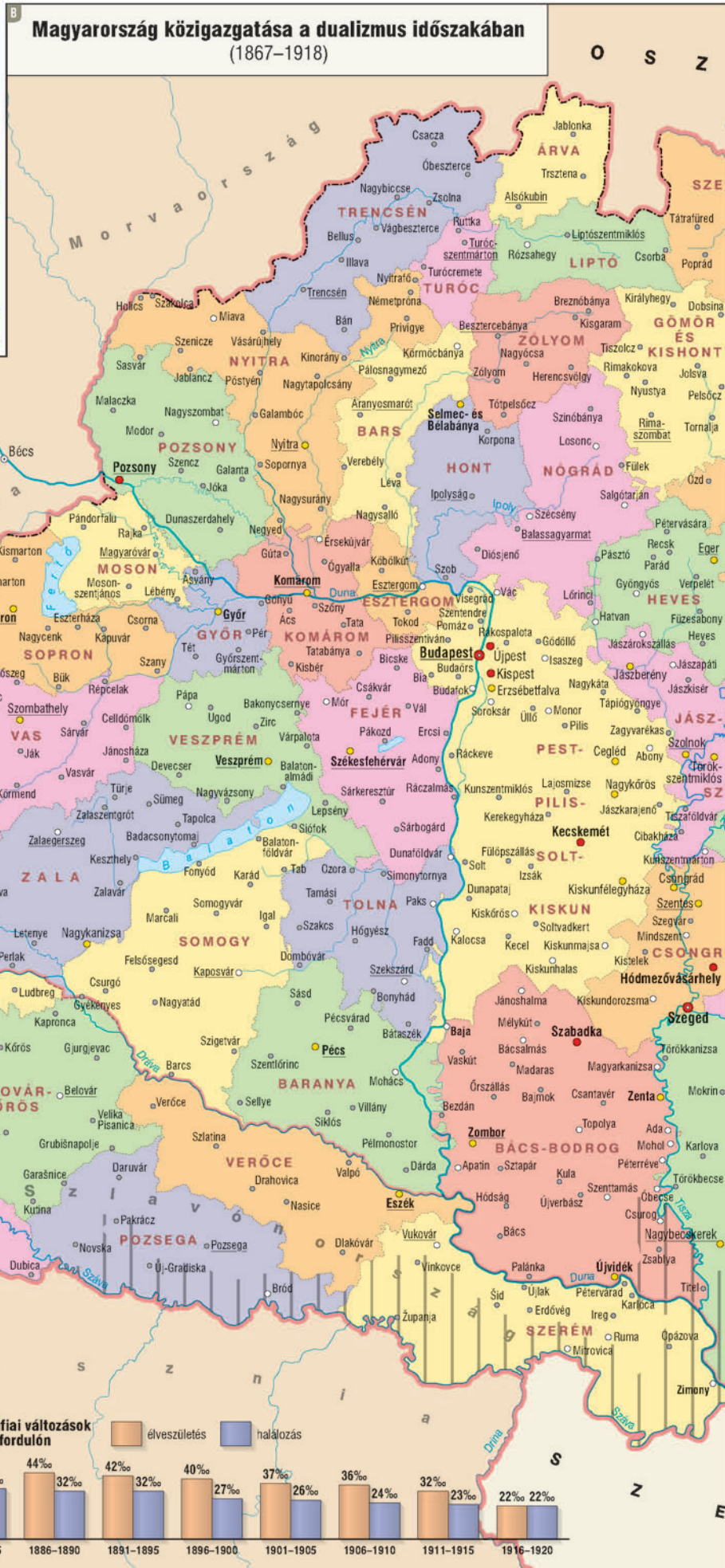

Paleocén • archaikus primáták

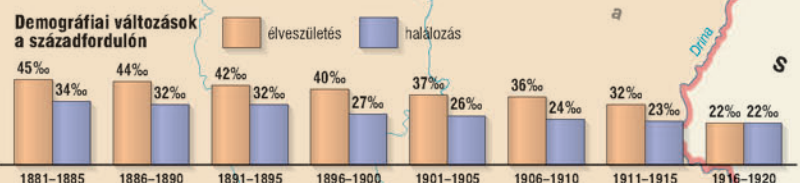
A primáták (főemlősök) korai, főmájomszerű, fákon élő alakjai a paleocén kor elején jelentek meg. A mai patkányokhoz hasonlíthatók. Fosszilis maradványaik jelentős része Észak-Amerikából és Európából került elő. Ezek az „archaikus primáták” (Plasiadapidae), mint például a Purgatorius, az evolúció mellékágai, tehát nem ősei a mai majmoknak.

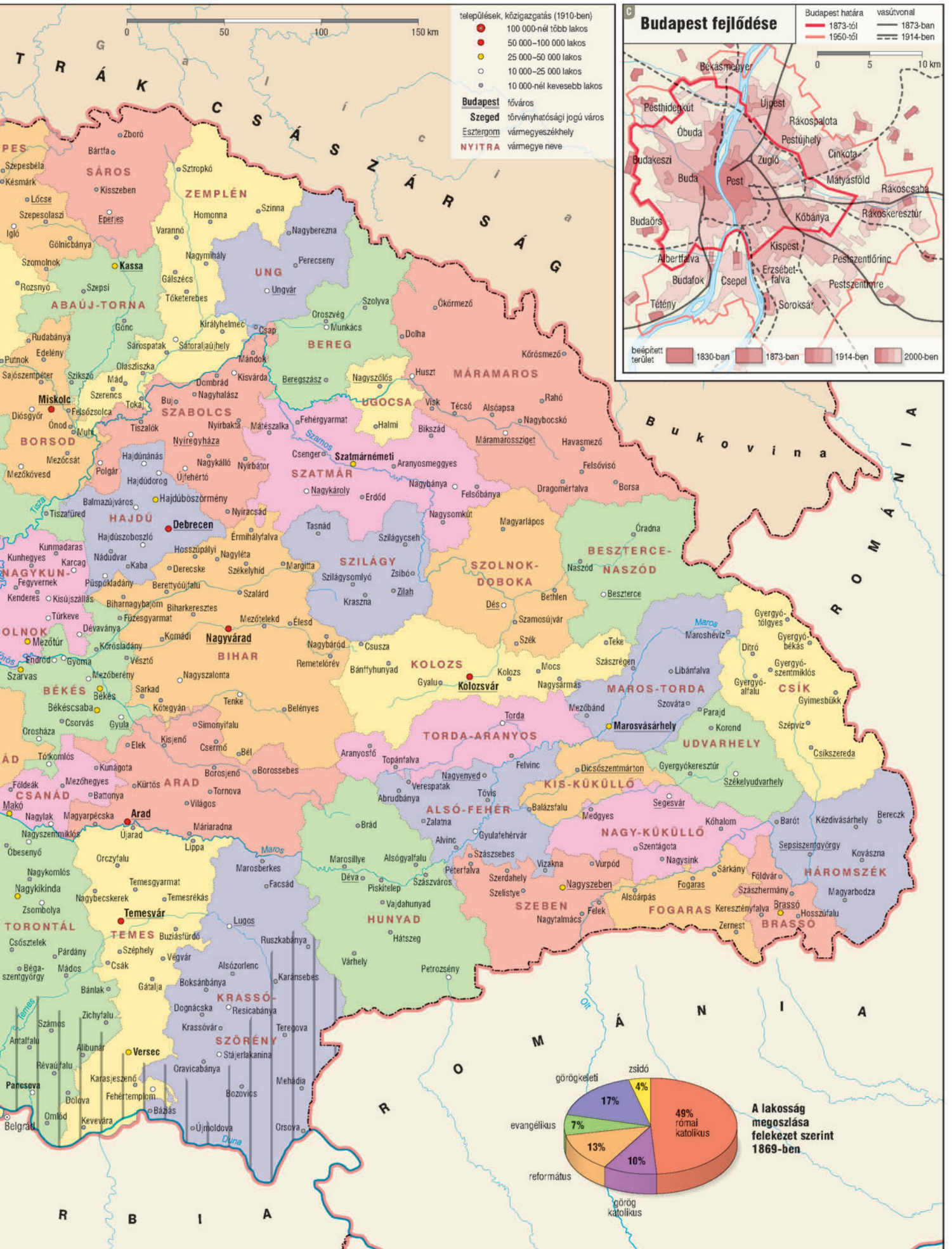
Magyarország a dualizmus időszakában

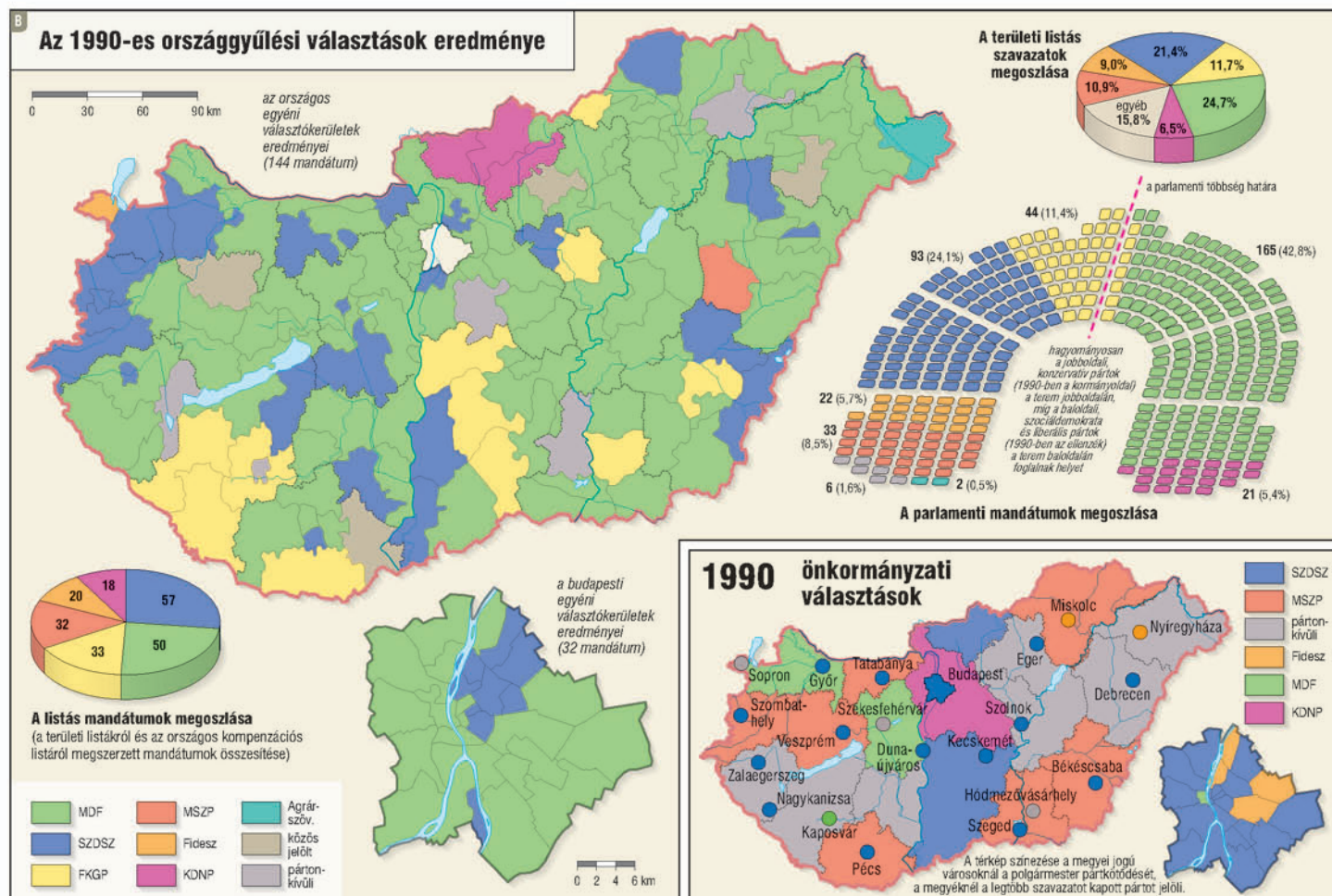
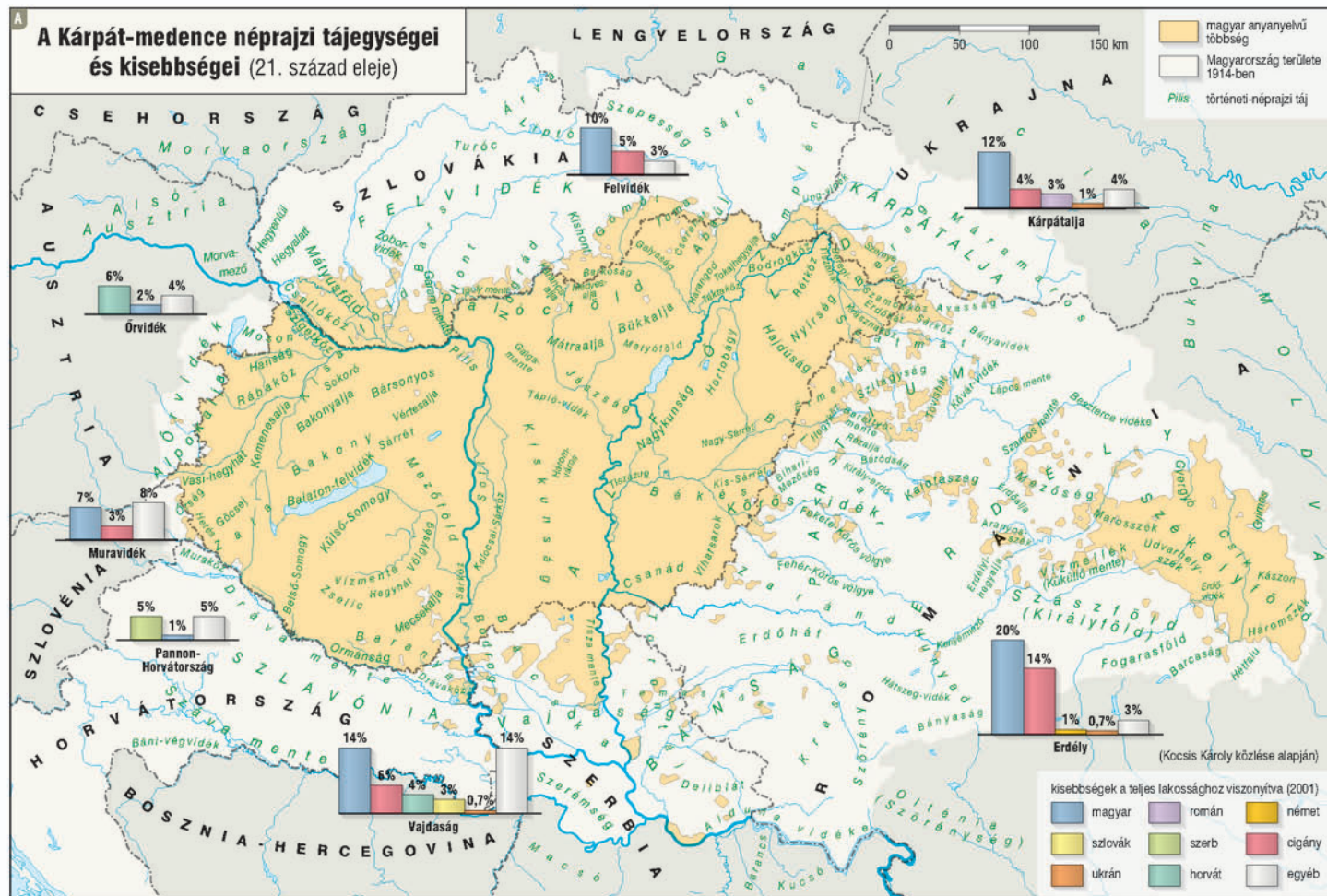
- a közigazgatás polgári átalakítása:
- a katonai határvidékek területe, polgárosítva 1871–1886 között
 - kviltságolt területek 1876-ig (jászok, kunok, hajdúvárosok)
 - Partium területe 1876-ig
 - székely és szász székek területe 1876-ig

Magyarország a dualizmus időszakában

A Kárpát-medence kisebbségei • Országgyűlési és önkormányzati választások (1990)

Országgyűlési és önkormányzati választások (1994–2010)

KULTÚRTÖRTÉNET

Európa kultúrája a reneszánsztól a klasszicizmusig
(14. század – 17. század)

- kulturális központok
reneszánsz
barokk
ortodox

Európa kultúrája a reneszánsztól a klasszicizmusig (14–17. század)

EURÓPAI KULTÚRA

IRODALOM

Angol Királyság

Chaucer, Geoffrey (1340 k.–1400) • író
Morus, Thomas (1478–1535) • író
Shakespeare, William (1564–1616) • drámaíró
Milton, John (1608–1674) • író

Németalföld

Erasmus, Rotterdami (1466–1536) • író

Francia Királyság

Villon, François (1431–1463 k.) • író
Rabelais, François (1494 k.–1553) • író
Montaigne, Michel E. de (1533–1592) • író
La Fontaine, Jean de (1621–1695) • író
Molière, Jean B. (1622–1673) • író
Boileau-Despréaux, Nicolas (1636–1711) • író, költő
Racine, Jean (1639–1699) • író

Spanyol Királyság

Cervantes, Miguel de (1547–1616) • író
Vega, Lope de (1562–1635) • író
Barca, Pedro Calderón de la (1600–1681) • író

Itália

Alighieri, Dante (1265–1321) • író
Petrarca, Francesco (1304–1374) • költő
Boccaccio, Giovanni (1313–1375) • költő
Tasso, Torquato (1544–1595) • költő

FILÓZÓFIA

Itália

Machiavelli, Niccolò (1469–1527)
Bruno, Giordano (1548–1600)

Angol Királyság

Bacon, Francis (1561–1626)
Hobbes, Thomas (1588–1679)
Locke, John (1632–1704)

Hollandia

Spinoza, Baruch (1632–1677)

Francia Királyság

Descartes, René (1596–1650)

Itália

Campanella, Tommaso (1568–1639)

KÉPZŐMŰVÉSZET

Németalföld/Hollandia

Eyck, Jan van (1390–1441) • festő
Bosch, Hieronymus (1450 k.–1516) • festő

IRODALOM

Vitéz János (1408 k.–472) • író
Marzio, Galeotto (1427–1497) • író
Bonfini, Antonio (1430 k.–1502) • író
Janus Pannonius (1434–1472) • költő
Temesvári Pelbárt (1435–1504) • egyházi író, prédikátor

Balassi Bálint (1554–1594) • költő
Comenius, Johannes A. (1592–1670) • író
Zrínyi Miklós (1620–1664) • költő
Apáczai Csere János (1625–1659) • író
Bethlen Miklós (1642–1716) • emlékiró
Bethlen Kata (1700–1759) • író

TÖRTÉNETÍRÁS

Thuróczi János (vagy Thuróczy János) (1435 k.–1489 k.)

Brodarics István (1470 k.–1538)
Szerémi György (1490 k.–1558)
Istvánffy Miklós (1538–1615)
Szamosközy István (1565 k.–1612)
Szalárdi János (1601–1666)
Hevesesi Gábor (1656–1717)
Cserei Mihály (1668–1756)

KÖDEK

Ferences kódexek: Jókai-kódex (15. sz. közepe), Nagyszombati Kódex (1512–13), Telemi-kódex (1525–31), Székelyudvarhelyi Kódex (1526–28), Tihanyi Kódex (1530–32)
Pálos kódexek: Festetich-kódex (1493), Czech-kódex (1513), Jordánszky-kódex (1516–19), Domonkos kódexek: Cormides-kódex (1514–19), Domonkos-kódex (1517), Egyéb másolatok: Sándor-kódex (1521), Gömöri-kódex (1516)
Karthauzi kódexek: Érdy-kódex (1524–27)
Ráskay Lea másolatai: Margit-legenda (1510), Példák könyve (1510)

KÉPZŐMŰVÉSZET

Kolozsvári Márton és György (14. század) • szobrász
János testvér (15. század) • építész
(Lőcsé) Pál mester (1480 k.–1530 k.) • faszobrász
M.S. mester (1498 k.–1555 k.) • festő

ZENE

Bakfark Bálint (1505 k.–1576) • zeneszerző, lantművész
Tinódi Lantos Sebesyén (1510 k.–1556) • lantművész

MAGYARORSZÁGI KULTÚRA

REFORMÁCIÓ

EUROPA

Egyházreformok hirdetői

Wyclif, John (1330 k.–1384)
Hus, Jan/Husz János (1372 k.–1415)
Savonarola, Girolamo (1452–1498)
Erasmus, Rotterdami (1466–1536)

Jelentős reformátorok

Luther, Martin/Luther Márton (1483–1546)
Zwingli, Ulrich (1484–1531)
Münzer, Thomas/Münzer Tamás (1490 k.–1525)
Melancthon, Philipp/Melancthon Fülöp (1497–1560)

Calvin, Jean/Kálvin János (1509–1564)
David Ferenc (1510 k.–1579)

Serveto, Miguel/Szervet Mihály (1511 k.–1553)

Ellenreformáció vezetői

Loyolai Szent Ignác (1491–1556) • jezsuita rend
Ávilai Nagy Szent Teréz (1515–1582) • sarutlan karmelita rend
Néri Szent Fülöp (1515–1595)
Szalézi Szent Ferenc (1567–1622)

MAGYAR KIRÁLYSÁG

Jelentős reformátorok

Dévali Bíró Mátvás (1500–1545) • prédikátor
Kálmáncsehi Sánta Márton (1500 k.–1557)
Sylvester János (1504 k.–1552 k.) • bibliafordító
Szegedi Kis István (1505 k.–1572) • prédikátor
Heltai Gáspár (1510 k.–1574 k.) • prédikátor, nyomdász

Dávid Ferenc (1510 k.–1579) • prédikátor
Károli Gáspár (1530 k.–1591) • bibliafordító
Méliusz Juhász Péter (1536 k.–1572) • prédikátor
Szenci Molnár Albert (1574–1639) • zsoltárfordító

Ellenreformáció vezetői

Oláh Miklós (1493–1568) • fopap, történetíró
Forgách Ferenc (1530 k.–1577) • történetíró
Pázmány Péter (1570–1637) • fopap
Káldi György (1573–1634) • bibliafordító

Magyar királyok, fejedelmek, kormányzók

Árpád-házi királyok	
I. (Szent) István	1000–1038 (997–1000 nagyfejedelem)
I. (Orseolo) Péter	1038–1041
Aba Sámuel	1041–1044
I. (Orseolo) Péter	1044–1046
I. András	1046–1060
I. Béla	1060–1063
I. Salamon	1063–1074
I. Géza	1074–1077
I. (Szent) László	1077–1095
I. (Könyves) Kálmán	1095–1116
II. István	1116–1131
II. (Vak) Béla	1131–1141
II. Géza	1141–1162
III. István	1162–1172
II. László	1162–1163
IV. István	1163–1165
III. Béla	1172–1196
I. Imre	1196–1204
III. László	1204–1205
II. András	1205–1235
IV. Béla	1235–1270
V. István	1270–1272
IV. (Kun) László	1272–1290
III. András	1290–1301

Vegyesházi királyok	
I. (Přemysl) Vencel	1301–1305
I. (Wittelsbach) Ottó	1305–1307
I. (Anjou) Károly (Róbert)	1308–1342
I. (Anjou, Nagy) Lajos	1342–1382
(Anjou) Mária	1382–1387
II. (Anjou, Kis) Károly	1385–1386
I. (Luxemburgi) Zsigmond	1387–1437
I. (Habsburg) Albert	1437–1439
I. (Jagelló) Ulászló	1440–1444
V. (Habsburg, Utószülött) László	1440/1452–1457
I. (Hunyadi) Mátyás	1458–1490
II. (Jagelló) Ulászló	1490–1516
II. (Jagelló) Lajos	1516–1526
I. (Szapolyai) János	1526–1540
II. (Szapolyai) János Zsigmond	1540–1570

A Habsburg-ház királyai	
I. Ferdinánd	1526–1564
I. Miksa	1564–1576
I. Rudolf	1576–1608
II. Mátyás	1608–1619
II. Ferdinánd	1619–1637
III. Ferdinánd	1637–1657
IV. Ferdinánd (nem uralkodott)	1647–1654
I. Lipót	1657–1705
I. József	1705–1711
III. Károly	1711–1740
Mária Terézia	1740–1780

A Habsburg-Lotharingiai-ház királyai	
II. József	1780–1790
II. Lipót	1790–1792
I. Ferenc	1792–1835
V. Ferdinánd	1835–1848
I. Ferenc József	1848–1916
IV. Károly	1916–1918

Magyarország kormányzói	
Hunyadi János	1446–1453
Johann Caspar Ampringen	1673–1681
Kossuth Lajos	1849. április 14. – 1849. augusztus 11.
Horthy Miklós	1920. március 1. – 1944. október 16.

Vezérlő fejedelem	
II. Rákóczi Ferenc	1705–1711

Erdély fejedelmei	
Szapolyai János Zsigmond	1556/1570 (speyeri egyezmény) – 1571
Báthory István	1571–1586
Báthory Zsigmond	1588–1602 (közben háromszor lemond)
Székely Mózes	1603–1603
Bocskai István	1605–1606
Rákóczi Zsigmond	1607–1608
Báthory Gábor	1608–1613
Bethlen Gábor	1613–1629
Brandenburgi Katalin	1629–1630
Bethlen István	1630–1630
I. Rákóczi György	1630–1648
II. Rákóczi György	1648–1660 (egyszer a török lemondatja, egyszer pedig lemond)
Kemény János	1661–1662
Apafi Mihály	1661–1690
Thököly Imre	1690–1690
II. Rákóczi Ferenc	1704–1711